НОЯБРЬ. № 21. LISTOPAD.

ДЕННИЦА, ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА.

Slavus sum, nihil slavici a me alienum esse puto.

JUTRZENKA, PISMO LITERACKIE.

ВАРШАВА. 1842. WARSZAWA.

ПУТЕШЕСТВІЕ ПО ГАЛИЦКОЙ И ВЕНГЕРСКОЙ РУСИ.

(Окончаніе 4 го письма.)

На горахъ смерклось; солнце уже давно зашло и лучи его отражались только на самыхъ высокихъ горахъ, когда мы выѣхали изъ Яворова. Лошади шли шагомъ подъ высокую гору, называемую *Буковецъ;* туманъ такъ былъ великъ, что захватывало духъ; начиналъ дуть холодный вѣтеръ, и я почувствовалъ, что нахожусь уже въ горахъ. Я радовался, что въ первый разъ такъ близко могу взглянуть на нихъ, особенно на *Чорную Гору;* но какъ нарочно завистливая ночь и густой туманъ помѣшали мнѣ ее видѣть. Наконецъ мы добрались до *Криворовни* на ночлегъ. Заснуть было невозможно. Сначала раздавался чрезмѣрный шумъ водъ *Чорнаго Черемоша*, который протекаетъ подъ самой карчмой; быстрая вода разбивается о скалы и камни съ ужаснымъ ревомъ, который чрезмѣрно увеличивается, повторяясь въ ущельяхъ скалъ. Около полуночи вдругъ поднялся порывистый вѣтеръ. Когда онъ забушевалъ и съ свистомъ потрясъ ветхую деревянную корчму, я уже просто думалъ, что онъ совершенно сломитъ ее и разнесетъ въ дребезги; наконецъ что-то застучало; выбѣгаю въ сѣни, воображая, что сорвало всю крышу, а это отворились только ворота. На другой день

PODRÓŻ PO HALICKIÉJ I WĘGIERSKIÉJ RUSI.

(Dokończenie 4-go listu).

Już na górach zmierzch zalegał, słońce dawno zaszło, blask tylko jego odbijał się na najwyższych szczytach, kiedyśmy wyjechali z *Jaworowa*. Konie zwolna postępowały pod wysoką górę *Bukowec* zwaną, mgła niezmierna spadała, aż w piersiach dusiło, chłodny powiewał wietrzyk, — uczułem, że się w górach znajduję. Cieszyłem się wprzódy, że je, a mianowicie: *Czarną Górę*, z tak bliska oglądać będę, ale noc zazdrosna i gęsta mgła stanęły temu na przeszkodzie. Nakoniec dostaliśmy się do *Krzyworówni* (po rusku *Kriworiwnia*) na nocleg, lecz usnąć niepodobna było. Zrazu uderzał niezmierny szum wody *Czarnego Czeremoszu*, płynącego pod samą karczmą; bystra woda roztrąca się o skały kamienne z ogromnym łoskotem, który w górnych wąwozach stokroć się odbija od prostopadłych skalisk. Około północy zerwał się straszny wicher, i kiedy zaryczał i zatrząsł chwiejącą się karczmą drewnianą, sądziłem, że ją niezawodnie z posady wywróci i na szmaty rozerwie; — w końcu coś trzasnęło, — wybiegam do sieni, myślałem, że już cała strzecha zerwana, a to brama się tylko otworzyła. Na

я узналъ, что здѣсь всегда бываютъ такія внезапныя, иногда еще ужаснѣйшія бури; и потому-то крестьяне свои курныя избы покрываютъ дранью и сверхъ-того накладываютъ на нихъ тяжелые камни. Вотъ почему, какъ мнѣ кажется, такая изба гораздо прочнѣе, чѣмъ большая высокая корчма.

Деревня *Криворовня* по справедливости заслуживаетъ такое названіе: это узкая равнина между двумя цѣпями горъ, по которой извивается, въ разныхъ направленіяхъ, то въ ту, то въ другую сторону, рѣка *Чорный-Черемошъ*. Мы проѣхали все *Жабье* и остановились наконецъ въ *Слупцахъ*, тамъ, гдѣ Черемошъ сливается съ *Ильчемъ* и гдѣ оканчивается большая дорога, хотя, правду сказать, она была до-сихъ-поръ чрезвычайно дурна. Дальше нужно было ѣхать верхомъ, и потому мы послали въ деревню нанять лошадей, которыхъ намъ вскорѣ привели. Сѣдла были деревянныя съ подушками, поперегъ перевязанными, чтобы лучше можно было сидѣть; стремена, висящія на веревкахъ, также были деревянныя, — и все это некупленое, но работа самихъ Гуцуловъ. Мы взвалили на лошадей мѣшки съ необходимыми запасами, и чрезъ нѣсколько минутъ трое ѣздаковъ пустились на гуцульскихъ лошадяхъ, а за ними пѣшій Гуцулъ съ рѣзнымъ топорикомъ въ рукѣ. Лошади шли тихимъ шагомъ; надо было удивляться, съ какою осторожностію онѣ переступали по камнямъ, особено когда мы переѣзжали въ бродъ потокъ *Ильчу*. Лошадь, которой я опустилъ поводья, остановилась, посмотрѣла въ прозрачный потокъ, выбирая гдѣ было мельче, наконецъ вошла въ воду и, стоя на трехъ ногахъ, четвертую все выставляла впередъ и пробовала, гдѣ бы вѣрнѣе ступить; такимъ образомъ непримѣтно и безопасно переносила она меня на другую сторону.

Гуцульскій *шкапетъ* (такъ Гуцулъ называетъ лошадь) шолъ медленно, выбирая всегда выгоднѣйшія мѣста, и по крутой тропинкѣ проворно взбирался на гору; но ѣздоки, погруженные въ глубокое молчаніе, желали, какъ можно скорѣе, окончить свой путь и готовы были со всей стремительностію орла взнестись на вершину *Чорной Горы*, чтобы наконецъ увидѣть чудеса природы, почувствовать свободную жизнь и подышать вольнымъ воздухомъ. Я окинулъ взоромъ горы: здѣсь пригорки, поросшіе кустарникомъ и огороженные длиннымъ плетнемъ изъ кольевъ, такъ, что издали торчатъ и бѣлѣются только высокіе еловые шесты, совершенно обнаженныя; тамъ, надъ пропастью, изба, укрывая подъ однимъ навѣсомъ, обитымъ гонтомъ или дранью, хлѣвы, коморки и т. д., защищаетъ всѣхъ живущихъ въ ней отъ черногорской бури, какъ заботливая насѣдка подъ своими крыльями защищаетъ отъ ястреба своихъ цыплятъ. Исполинскія скалы лежатъ, какъ развалины замковъ, и возвышаютъ свои башни, поросшія мхомъ. Вдали чернѣются необозримыя лѣса, и только острыя верхушки елей колышутся вѣтромъ; здѣсь упала исполинская ель, пораженная громомъ, или опрокинутая бурею; на ея сгнившемъ пнѣ выростаютъ вѣточки и топорщутъ свои верхушки, какъ дозрѣвающіе юноши послѣ смерти богатыря. Быстрые потоки шумятъ въ темныхъ пропастяхъ, разбиваясь объ острыя скалы. Я оглянулся: солнце, уже спускавшееся за горы, освѣщало долины; какъ на ладони

drugi dzień dowiedziałem się, że tutaj zawsze panują takie gwałtowne i straszniejsze jeszcze burze, i dla tego wieśniacy na swe chaty nakładają dachy płaskie, pobite dranicami i przyciśnięte kamieniami. Ztąd chałupa takowa, zdaje się, jest pewniejszą od obszernéj i wysokiéj karczmy.

Wieś *Krzyworównia* słusznie takie nosi miano, jest to bowiem wąwóz między dwoma pasmami gór, po którym rzeka *Czarny Czeremosz* w rozmaitych zakrętach, tędy i owędy się zwija. Przejechawszy całe Żabie, stanęliśmy nareszcie w *Słupcach*, tam gdzie *Czeremosz* łączy się z *Ilczem*, i kończy się droga wozowa, chociaż ta dotąd była niegodziwa. Ponieważ daléj konno tylko można jechać, posłaliśmy więc do wsi, aby wynająć konie.

Wreszcie nadeszły konie zamówione. Miały siodła drewniane z poduszkami, u góry dla większéj wygody przypasanémi, strzemiona na powrózkach także były drewniane, wszystko własnego wyrobu Huculów, nic kupionego. Obsaczyliśmy nasze konie sakwami z potrzebnemi rzeczami, a za kilka chwil trzech jeźdców puszczało się już na huculskich konikach, za niemi pieszy Hucuł z toporkiem na osadzie rzniętéj we wzory: konie szły zwolna, — dziwić się trzeba było, z jaką ostrożnością stąpały po kamykach, zwłaszcza gdyśmy brnęli przez potok *Ilczę*. Koń, któremu puściłem cugle, stanął, spojrzał na przejrzystą wodę, wszedł, gdzie było mielej; stojąc na trzech nogach, czwartą zawsze probował, czy śmiało stąpać może; a tak pomału, ale bezpiecznie przeniósł mnie na drugą stronę.

I tak wolnym krokiem postępowała *szkapa* huculska (Hucuł nazywa konia *szkapetą*), wybierając zawsze najdogodniejsze miejsca, i po krętéj ścieżce prędko wdrapywała się na górę: ale jeźdcy, w głębokiem pogrążeni milczeniu, żądali tylko rychléj stanąć u celu swojéj podróży, i lotem orła, wznieśliby się na wierzchołek Czarnéj Góry, ażeby już ujrzyć cuda przyrodzenia, uczuć potęgę życia swobodnego, odetchnąć wolném powietrzem! — Powiodłem wzrokiem po górach, — tu krzewami zarosłe pochyłości ogrodzone długim płotem z kołów, z daleka sterczały, i bieliły się tylko wysokie żerdzie jodłowe, z kory odarte, — owdzie nad przepaścią chałupa, ukrywająca na około siebie pod jedną strzechą, obitą gontem albo dranicą, chlewki, komórki i t. d., wszystkim obywatelom swoim daje schronienie przed burzą Czernogórską, jak troskliwa kwoka roztacza skrzydła nad swemi pisklętami, aby je osłonić przed natarczywością jastrzębia. — Wystają olbrzymie skały, jak zwaliska grodów i strzelają w górę mchem okrytemi wieżycami. Zdala czernią się fosy okiem nieprzejrzane, a ostre tylko jodeł wierzchołki igrają z wiatrem; tu gnije ogromna jodła strącona pociskiem gromu, albo mocą wichru; na jéj spróchniałych zwłokach porastają latorośle i pną kolczaste swe czoła do góry, jak dojrzewająca młodzież po śmierci bohatyra. Bystre potoki szumią po ciemnych rozpadlinach, rozbijając się o ostre skaliska. Spojrzałem poza siebie: słońce za szczy-

открылась передо мною вся дорога, которую мы проѣхали; въ туманной дали сверкалъ *Черемошъ;* уже не слышно было его шуму, не видно было его пѣнящихся волнъ; только свѣтлая мѣняющаяся полоса сверкала по зеленому полю; отсюда видна вся *Криворовня*, которая представляется то широкою, то узкою, и скрывается за горою; то чернѣютъ избы; то свѣтятся въ отдаленьи какіе-то домики. Мысли мои перенеслись черезъ долину за потокъ, на неизмѣримыя равнины роднаго края. Привѣтъ вамъ, плодородныя нивы! Привѣтъ вамъ, душистые луга! привѣтъ вамъ, раздольныя степи! — Лѣса рѣдѣли; виды были болѣе открыты и мы выѣхали на равнину. Подулъ холодный вѣтеръ, заколыхалъ густую гречиху и широколистый щавель;—вдали съ высотъ спускается стадо овецъ, толпится и пестрѣетъ на темнозеленыхъ травникахъ; издалека несется звонъ колокольчика; въ это же время раздаются гармоническіе звуки пастушеской свирѣли, и эти звуки раздаются по всему пространству, дробясь въ далекихъ лѣсахъ между скалами, поросшими мхомъ. Это *турма* (стадо) овецъ, которыхъ гонятъ на ночлегъ!— Солнце закатилось за горы; только вершины горъ, къ востоку, отражали его послѣдніе лучи, а на западѣ, въ видѣ синеватыхъ пирамидъ, торчали на пурпуровомъ грунтѣ, — отъ этого онѣ представлялись еще болѣе возвышенными, еще болѣе грозными.

Весь небосклонъ обложился сумракомъ. Роса спадаетъ на скошенную траву, горы покрываются темною синевой. Чорная Гора нахмурила свое высокое грозное чело; надъ нею виситъ сѣдой туманъ, который все болѣе и болѣе расширяется, или, какъ говоритъ Гуцулъ, она рождаетъ тучи. Густой туманъ разостлался по всей долинѣ и уже совершенно стемнѣло, когда Гуцулъ привелъ насъ въ *колыбу* (родъ шалаша), подлѣ скотнаго двора, на кострычской долинѣ, гдѣ насъ встрѣтили лаемъ сторожевыя собаки; выбѣжали два мальчика и ввели насъ въ колыбу, то есть, въ четвероугольный изъ пней срубленный шалашъ, котораго двѣ противоположныя стѣны внизу достигаютъ только до половины высоты двухъ другихъ стѣнъ, верхняя же часть остается открытою и служитъ вмѣсто входа и оконъ. Внутри горѣлъ огонь, надъ которымъ висѣлъ мѣдный котелъ съ водою; по сторонамъ на сѣнѣ стояли кадушки для брындзы (овечій сыръ), корыта, ведра и другая утварь; наконецъ уполовники, ложки, и все это очень прекрасно сдѣлано было изъ дерева, потому что Гуцулы чрезвычайно искусные бочары и токари. Въ шалашѣ собрались овчары съ подойниками, наполненными молокомъ; пришолъ и ватага, дородный парень: длинные волосы его спадали вдоль плечъ на чорную рубашку, опущенную поверхъ синихъ шараваръ; онъ затянутъ былъ въ ременный, усаженный мѣдными пуговицами, поясъ, изъ подъ котораго торчали длинный ножъ и пара пистолетовъ; черезъ плечо висѣла у него сума (дзёбенка), усаженная рядами мѣдныхъ пуговицъ. Онъ привѣтствовалъ насъ очень вѣжливо, однако жъ съ нѣкоторою важностію; потомъ отдалъ какія-то приказанія овчарамъ, которыхъ называлъ *ледінами;* досталъ кусокъ бундзы или будзы (сыръ, въ родѣ швейцарскаго), разрѣзалъ его на чистой деревянной тарелкѣ, посолилъ и просилъ насъ не погнушаться, говоря,

---

ty gór już zapadając, oświecało doliny; widziałem jak na dłoni całą odbytą drogę, daleko we mgle błyszczy *Czeremosz*; nie słychać jego szumu, nie widać jego pieniącéj się fali, jasna tylko mieniąca się wstęga lśni na zieloném polu; widać całą *Krzyworównię*; tu się wydaje szerszą, tu węższą i kryje się za góry; czernią się chałupy, a jakieś dworki migoczą w głębi. Myślą moją za potokiem spuściłem się na dół, na obszerne równiny kraju rodzinnego: żegnam was, żyzne niwy! żegnam woniące łąki! żegnam bujne stepy! Lasy się przerzadziły, bardziéj odkrył się widok, wyjechaliśmy na płaszczyznę. Chłodny wiatr powiał i zachrząszczał wybujałym tatarakiem i szczawiem z szerokiemi liśćmi; zdala z wysokości spuszcza się stado owiec, tłumi się i pstrokaci w ciemnozielonéj trawie, jagniątka beczą, odgłos dzwonka zdaleka się odzywa, łączy z melodyą, jaką tchnie fujarka pasterza, jaka rozlega się po całym przestworze, odbita o dalekie lasy i mchem napuszone skały. To stado owiec, pędzone na nocleg do koszar! Słońce zaszło za góry, wierzchołki tylko na wschodzie odbijały jego promienie, na zachodzie zaś miały postać błękitnych piramid, utkwionych na tle purpurowém, a przez to wydawały się wznioślejszémi i bardziéj jeszcze groźnémi.

Cały widnokrąg się zmienił. Rosa spada na trawę skoszoną, góry w ciemny oblekają się błękit. Czarna Góra zachmurzyła wzniosłe i groźne czoło, nad nią ulatuje biała chmurka i coraz krąg swój roztacza, czyli jak mówi Hucuł: »ona chmury rodzi.« Mgła gęsta całą zaległa płaszczyznę, i już się dobrze zmierzchało, kiedy nas Hucuł zaprowadził do *kolyby* (rodzaj szałasu) podle koszar, na płaszczyznie *Kostrycz* nazwanéj, gdzie nas naprzód przywitały psy na straży zostawione. Wybiegło dwóch chłopaków i wprowadzili nas do *kolyby*, to jest do czworobocznego szałasu wzrąb zbudowanego; w nim dwie przeciwległe ściany z dołu do połowy tylko wysokości dwóch drugich ścian sięgają, a pozostały otwór w górze służy za drzwi i okna. Wewnątrz rozniecony był ogień, nad nim wisiał kociołek miedziany, po bokach na ścianie stały naczynia do bryndzy, kubeczki, konewki i inne sprzęty, wreszcie warząchwie, łyżki, wszystko drewniane, roboty bardzo porządnéj, bo Hucułom w bednarstwie i tokarstwie wielką zręczność przyznać należy. Zeszli się do szałasu owczarze ze skopkami, napełnionemi mlekiem, przyszedł i główny gospodarz (wataha), tęgi pachołek; włos długi spadał mu na ramiona po czarnéj koszuli, przywdzianéj na wiosnę; po granatowych szerokich spodniach, przepasany był pasem rzemiennym, obitym guzikami mosiężnemi; za nim tkwił nóż długi i para pistoletów; przez ramie wisiała torba *(dziobenka)* ozdobiona rzędami guzików mosiężnych. Przywitał nas bardzo grzecznie, z zachowaniem przecież pewnéj godności. Wydał jakieś rozkazy owczarzom, których nazywał *ledini*, dobył kawał bundzy czyli budzy (jest to sér na podobieństwo szwajcarskiego), pokrajał na talerzu czystym, drewnianym, posolił i prosił nas, abyśmy tém nie wzgardzili, dodając, że nic lepszego nie ma,

что у нихъ нѣтъ ничего больше, и что они ни чѣмъ лучшимъ не могутъ потчивать гостя.— Послѣ этого повѣсили на огонь котелъ съ водою и варили *кулешъ* изъ кукурузовой муки, часть котораго съ брындзою подали намъ первымъ, какъ гостямъ; сами же ѣли безъ масла съ солью, потому-что тогда былъ постъ, который никто такъ строго не соблюдаетъ, какъ Русины. Послѣ ужина стали они грѣть молоко или *глегати*, по ихъ выраженію. Ватага снялъ съ гвоздя ружье, вышелъ съ нимъ изъ шалаша и выстрѣлилъ для острастки звѣрей, чтобы они не прокрадывались къ хлѣвамъ; выстрѣлъ раздался въ горахъ и спугнулъ орловъ, ночевавшихъ на ближнихъ еляхъ. Другой пастухъ вышелъ съ трубой изъ еловой коры, въ полтора сажня длиною, приставилъ ее къ вѣтвямъ молодой ели и сталъ извлекать изъ нея унылые звуки, подобные крику журавлей; эти звуки неслись черезъ густыя ели, вдоль шумящаго потока, въ родимую деревню, какъ бы желая доброй ночи тоскующей по немъ его любезной. Наконецъ, на другой сторонѣ, подъ густою и развѣсистою елью, около пылающаго огня, другой пастухъ заигралъ на дудкѣ, къ нему присоединился еще пастухъ съ кобзою; раздалась горная музыка, и звуки ея разносились по всей равнинѣ; все вокругъ молчало; только изрѣдка отзывался вдалекѣ колокольчикъ, привязанный къ шеѣ барана. Мы также присѣли къ огню; начался разговоръ о разныхъ разностяхъ и наконецъ слился въ одинъ шумный говоръ; тогда я вынулъ изъ мѣшка стклянку съ водкою и сталъ подчивать ею своихъ хозяевъ. Завязался разговоръ о разбойникахъ (о пустякахъ, или объ опрышкахъ), которые иногда нападаютъ съ вооруженною рукою на мирныхъ пастуховъ, отнимая у нихъ брындзу, котлы, муку, соль и даже барановъ. Это, обыкновенно, бываютъ бѣглые солдаты и бродяги, скитающіеся по горамъ; они на все отваживаются, пренебрегая жизнію и смертію,— и потому-то мирные пастухи не смѣютъ противиться этимъ сорванцамъ и съ ужасомъ вспоминаютъ о нихъ. Напротивъ-того, какъ я узналъ, о древнихъ знаменитыхъ разбойникахъ: Добошѣ, Марусякѣ, они разсказываютъ съ какимъ-то удивленіемъ и уваженіемъ, такъ точно, какъ Словаки о своемъ богатырѣ Яношикѣ. Ватага надъ пастухами имѣетъ власть отца-семьянина: всѣ обязаны его слушаться и почитать; онъ можетъ ихъ наказывать за проступки; словомъ, ты найдешь здѣсь остатки первобытной патріархальной жизни, которая нигдѣ не могла такъ сохраниться, какъ между пастухами, на свободныхъ горахъ.

Мѣсяцъ взошолъ уже высоко и освѣщалъ весь небосклонъ. Что за очаровательный видъ! серебряные лучи мѣсяца разсыпались по скошенной травѣ, увлаженной росою, и блестѣли въ бесчисленныхъ жемчужинахъ, висѣвшихъ на широкихъ листьяхъ щавеля. Синеватыя вершины горъ возносятся въ чистой лазури ночнаго неба, и только *Чорная Гора* безпрерывно хмурится и раждаетъ тучи, да тучи. Надъ лѣсистыми грядами горъ, покрытыхъ синевою, что-то въ таинственной мглѣ играетъ и тарато- ритъ. Это *Майки* совершаютъ свои обрядныя чародѣйныя пляски. Въ еловыхъ лѣсахъ слышится какой-то таинственный, глухой и отдаленный шумъ; какъ будто подземныя существа вступили въ права своего владѣнія, меж-

czemby gości mógł przyjąć. Poczém owczarze powiesili nad ogniem kocioł większy z wodą, i warzyli *kulesz* (z mąki kukurudzowéj), po ugotowaniu dali go trochę z bryndzą naprzód nam, jako gościom, a sami jedli bez masła z solą, bo był właśnie post, a nie masz na post surowszego nad Rusinów narodu. Po wieczerzy gotowali mleko, *glegali*, jak się oni wyrażają. Wataha zdjął z kołka rusznicę, wyszedł za szałas i wystrzelił na postrach dzikich zwierząt, ażeby się nie skradały do obór; wystrzał rozległ się po górach i spłoszył na sąsiednich jodłach nocujące orły. Drugi pasterz wyszedł z trąbą *(trombetą)*, wyrobioną z kory jodłowéj, półtora sążnia długą, oparł ją o gałęzie młodéj jodły, i wydobywał w trelach tony smutne, do głosu żurawi podobne, które za szumiącym potokiem spływają po gęstych jodłach do rodzinnéj wioski, jakoby na dobranoc tęskniącéj za nim kochance. Nakoniec po drugiéj stronie pod gęstą szeroką jodłą, około płonącego ognia, zaczął inny pasterz grać na dudzie, a do niego drugi z kobzą się przyłączył; zabrzmiała gędźba górałów, a dźwięki jéj rozlały się po całéj płaszczyźnie; wszystko milczało, kiedy niekiedy tylko odzywał się gdzieś zawieszony na szyi barana dzwonek. Usiedliśmy także koło ognia, zaczęła się gawędka o tém to o owém, dopóki się nie zamieniła w rozgłośną rozmowę; tutaj wydobyłem z sakiew puzderko z gorzałką i częstowałem nią moich gospodarzy. Rozmawialiśmy o łupieżcach *(pustjaki* czyli *opryszki)*, którzy niekiedy i na spokojnych pasterzy z bronią w ręku napadają i zabierają im bryndzę, kociołki, mąkę, sól, a nawet i barany. Są to zwyczajnie zbiegi z wojska, awanturnicy, którzy nie mając domostw i tułając się po górach, narażają się na wszystko, niedbając wcale o życie swoje; dla tego takim śmiałkom pasterze spokojni opierać się nie odważą i wspominają o nich ze wstrętem. Przeciwnie zaś, jak się dowiedziałem, o żyjących w powieści zbójcach, o *Doboszu, Marusiaku*, opowiadają z pewnym rodzajem podziwienia i czci nawet, tak jak Słowacy o swoim bohatyrze *Janoszyku*. Wataha nad innemi pasterzami wykonywa władzę ojca familii, wszyscy go muszą słuchać i poważać: on może karać przewinienia; słowem, znajdziesz tu zabytki pierwiastkowego życia patryarchalnego, które nigdzie w takiéj czystości przechować się nie mogło, jak pośród swobodnych górałów.

Już i księżyc wzniósł się wysoko i rzucał blask na cały obszar. O! co za czarowny widok! Srebrny promień jego rozproszył się po zwilżonych rosą trawach i odbijał w tysiącznych perłach, zawieszonych na szerokich liściach szczawiu. Jasno modre wierzchołki wszystkich gór pną się do czystego błękitu nocy, jedna Czarna Góra ciągle się mroczy, i chmury tylko bezustanku rodzi. Nad wierzchołkami gór zarosłémi lasami i w siną obleczonemi barwę, cóś osłoniętego w mgłę lekko igra i pieści się: *majki* wykonywają obrzędowe i czarujące pląsy. Po lasach jodłowych rozlega się jakiś szum tajemniczy, głuchy i odległy, rzekłbyś, że istoty podziemne rozpoczynają swoje panowanie, gdyż ciszéj spoczywa wszelkie

ду тѣмъ-какъ земные обитатели мирно спали; во глубинѣ неизмѣримой пропасти беспрестанно раздавался какой-то шумъ и гулъ, какъ въ аду, а чорныя тѣни густыхъ елей наводили еще больщій ужасъ.

Какой богатый предметъ для живописи! Какъ много здѣсь картинъ для поэта! Неудивительно, что Гуцулъ разцвѣтилъ свою вѣру въ чудесное столькими разсказами о духахъ и сверхъ-естественныхъ существахъ, и что кромѣ того создалъ также собственную миѳологію!

На другой день утромъ мы пустились въ дальній путь. Какъ ни бѣдны эти люди, но они никакъ не согласились принять отъ насъ денегъ (съ благодарностію приняли только нѣсколько связокъ табаку). Это отличительная черта Русина; онъ счелъ бы за нарушеніе правъ гостепріимства — взять плату съ путешественника, котораго принялъ какъ гостя. Здѣсь на ночлегъ приметъ каждый хозяинъ и угоститъ всѣмъ, что только есть у него лучшаго, держась своей пословицы: *»чымъ хата богата, тымъ рада,«* но платы не приметъ даже самый бѣднѣйшій изъ нихъ. Въ деревнѣ никто не продастъ даже и хлѣба: *»або я жыдъ, або крамаръ, абымъ продававъ?—не годытся,«* скажутъ въ отвѣтъ. Когда же войдешь въ его избу и скажешь ему—откуда, куда и зачѣмъ ѣдешь, то онъ дастъ тебѣ и хлѣба, и масла, и кушанья, словомъ все, что только у него есть.

Дошедши до подножія ***Чорной Горы,*** мы оставили Гуцула съ лошадьми, а сами, стали взбираться пѣшкомъ на вершину. Долго цѣплялись мы за скалы, покрытыя мхомъ и осокой. Мы часто принуждены были останавливаться для отдохновенія и наконецъ достигли самой вершины.

Я взошолъ на скалу, изъ которой вытекаетъ чистый источникъ и впадаетъ въ небольшое озеро. На меня повѣялъ холодный пронзительный вѣтеръ; я вздохнулъ свободнѣе; сердце мое сильнѣе забилось; духъ мой вознесся надъ всемъ земнымъ, надъ всемъ временнымъ, стремясь ко всему возвышенному, вѣчному, божественному. Я перенесенъ былъ въ страну исполинскихъ горъ. Куда ни взглянешь, на востокъ ли, на западъ ли, на сѣверъ или югъ, взорамъ представляются только синеватыя вершины, возвышающіяся одна надъ другою, и тысячи высокихъ холмовъ, стоящихъ рядами, какъ войско горъ. Это войско служитъ защитою отъ нападеній каждаго наѣздника; земля здѣсь свободна, дѣвственна, неорошена кровью ни братьевъ, ни враговъ отечества; эти горы не видали дикихъ ордъ, которыя потокомъ своимъ затопляли и возмущали Европу; къ этой землѣ не прикоснулась нога жестокаго Татарина; сюда не могъ проникнуть гордый и надменный бичъ человѣчества! Здѣшній Русинъ съ гордостію смотритъ на все пространство, лежащее у его ногъ; онъ первый узналъ эту землю, первый далъ названіе каждой вершинѣ горы, каждой скалѣ, пещерѣ, пропасти, долинѣ и потоку, и такъ какъ Адамъ въ раю, призналъ себя властелиномъ всего того, что представилось его взору. По этому-то здѣшній Гуцулъ, хотя бѣденъ и ограниченъ въ необходимыхъ жизненныхъ потребностяхъ, однако ведетъ скромную, патріархальную, свободную жизнь; играетъ на дудкѣ, пася стада коровъ и овецъ,

---

stworzenie ziemskie: w przepaściach niezmiernéj głębokości ciągle coś wrze i huczy, jak w piekle, a czarny cień gęstych jodeł jeszcze większą przejmuje zgrozą.

Jakie bogate źródło dla twórcy artysty! Ile tu obrazów dla poety! nic dziwnego, że Hucuł wiarę swą ubarwił powieściami o duchach, o istotach nadprzyrodzonych, i że tak mówiąc, własną sobie utworzył mitologią.

Nazajutrz rano w dalszą puściliśmy się drogę. Jakkolwiek ubodzy są ci ludzie, przecież na żaden sposób pieniędzy przyjąć nie chcieli (kilka paczek tabaki przyjęli z podziękowaniem). Jest-to rys charakterystyczny Rusina: uważałby to za schańbienie prawa gościnności, gdyby przyjął zapłatę od podróżnego, którego jako gościa przyjmował. Na nocleg przyjmie każdy gospodarz, uczęstuje wszystkiem, co ma najlepszego w domu, podług swego przysłowia: »*Czym chata bohata, tym rada,*« lecz zapłatę odrzuci i najuboższy. Ale ani chleba we wsi nikt ci nie sprzeda: »*Abo ja żyd, abo kramarz, abym prodawaw?*« odpowie ci; »*Nshodyt sje:*« ale kiedy wstąpisz do jego chałupy i powiesz, skąd, dokąd i po co wędrujesz, da ci chleba, masła i strawy, słowem wszystkiego, co ma.

Doszedłszy do podnóża *Czarnéj Góry*, zostawiliśmy Hucuła z końmi, a sami po pokrzepieniu sił, zaczęliśmy naszą trudną wędrowkę ku wierzchołkowi. Długo nam trzeba było drapać się po ogromnych skałach, pokrytych mchem i osoką. Częste odpoczynki zatrzymywały nas nieco, ale nakoniec doszliśmy do samego szczytu.

Wstąpiłem na skałę, z której wytryskała czysta struga wody i opodal tworzyła jeziorko. Owionął mnie chłodny, przejmujący wietrzyk, piersi tchnęły oddechem wolnym, serce mocniéj biło, duch wzniósł się nad ziemskość, nad wszelką doczesność, ku szczytnemu, wiecznemu, boskiemu! Ujrzałem się w okolicy gór olbrzymich; gdziekolwiek rzucisz okiem, na wschód, czy zachód, północ, czy południe, wszędzie ujrzysz modre tylko wierzchołki, piętrzące się ku niebu, — tysiące tysięcy wyniosłych pagórków, stojących rzędem jeden za drugim — rzekłbyś, że widzisz całe wojska gór, — to wojsko broni przystępu przed każdym najezdnikiem; tu ziemia wolna, dziewicza, nieskalana krwią braci, ani wrogów ojczyzny; — te góry, nie widziały dzikich hord, które napływem swoim zalewały i burzyły Europę; niepostała tu noga okrutnego Tatara; niedochodził dotąd dumny i bluźnierczy pogromca ludzkości! Z chlubą spogląda stąd Rusin na cały przestwór, szerzący się pod jego stopami; on pierwszy poznał tę ziemię, on ponazywał każdy wierzchołek, każdą skałę, jary i wąwozy, doliny i potoki, i tak jak Adam w raju, uznał siebie za pana tego wszystkiego, co oko jego ujrzało! Dla tego także Hucuł tutejszy, chociaż ubogi i z trudnością opatrujący pierwsze swoje potrzeby, żyje przecież skromnie, pod rządem patryarchalnym, swobodnie, gra na dudzie, pasąc stada krów i owiec; ale pyszniejszy nad tych tam niżowców, mieszkańców dalekich dolin, bardziéj nad nich uprzejmy, gościnny i szczęśliwy, dla tego że wolny. — Ale co widzę? tam

кроме-того онъ гораздо привѣтливѣе, гостепріимнѣе и счастливѣе жителей отдаленныхъ долинъ, потому-что онъ свободенъ. Но что я вижу! Тамъ, гдѣ-то вдали, между снѣжными вершинами горъ, синѣется въ густомъ туманѣ безконечная полоса, болѣе и болѣе росшираясь и сливаясь наконецъ съ небосклономъ. Какъ будто дунайскія воды сливаются съ моремъ. Это единственный видъ на сѣверъ, открывающійся между самыми горами. Окриленный духъ мой паритъ туда, къ этимъ неизмѣримымъ странамъ, къ безконечнымъ плодороднымъ долинамъ, къ раздольнымъ украинскимъ степямъ и соединяется съ милыми краями. Туда посылаю свои вздохи. въ страну драгоцѣнныхъ для меня воспоминаній. Солнце еще грѣетъ, какъ весною, снѣгъ мало-по-малу таетъ и стекаетъ внизъ подъ сухимъ мхомъ, которымъ покрыта вся *Чорная Гора*. Небо надъ нами чисто; вездѣ тишина; не слышно ни пѣнія птицы, ни жужжанія мухи; только высоко надъ нами парятъ съ распростертыми крыльями три орла и смотрятъ внизъ, какъ бы удивляясь, что за смѣльчаки взобрались на эту гору. Наконецъ, разставаясь съ *Чорною Горою*, мы въ одинъ голосъ, на всѣ четыре стороны свѣта, прокричали громкое *ура* всѣмъ знаменитымъ мужамъ словянскимъ, называя каждаго особенно по имени; и далекія скалы стократно повторили подъ нами наши воеклицанія, и буйные вѣтры черногорскіе, съ высочайшей вершины русскихъ горъ, разнесли по всему словянскому міру привѣтъ всѣмъ словянскимъ корифеямъ!

Сошедши съ вершины *Чорной Горы*, я разстался съ моими товарищами и пошолъ пѣшкомъ по узкой тропинкѣ, вдоль равнины, на югъ, къ венгерской странѣ. Я нѣсколько разъ оглядывался: мы еще прос ились другъ съ другомъ издалека; наконецъ *Чорная Гора* скрыла отъ меня моихъ друзей, галицкія равнины и весь видъ на любезное отечество. Съ какой-то грустію спускался я съ крутыхъ горъ между еловыми лѣсами, по узкой тропинкѣ. На пути я встрѣчался съ пѣшими Гуцулами и Гуцулками, возвращавшимися изъ *Сигота* (Szigeth) съ ярмарки, которая тамъ бываетъ въ день Ильи Пророка (по русскому календарю) 20 Іюля. Наконецъ я добрался до первой венгерской деревни, до Луговъ. Сперва зашолъ я въ таможню заявить паспортъ. Чиновникъ таможній принялъ меня очень вѣжливо и такъ былъ гостепріименъ, что пригласилъ меня къ себѣ переночевать. Здѣсь я имѣлъ случай короче узнать Гуцуловъ, которые толпами возвращались черезъ деревню изъ Сигота. Видъ этой толпы, подходившей издалека, имѣлъ въ себѣ что то обворожительное: здѣсь красиво выказывались то красные и бѣлые сердаки, то красныя и синія шаравары ѣздоковъ; мнѣ казалось, что я видѣлъ передъ собою отрядъ Запорожцевъ изъ Старой Сѣчи, съ тою только разницею, что эта толпа была мирная и безоружная. Они вошли въ таможню и, поклонившись, разсказали, на много ли каждый изъ нихъ продалъ и сколько долженъ заплатить пошлины за купленыя вещи Чиновникъ напоминалъ имъ, чтобъ они не утаивали, что везутъ съ собою, потому-что пограничная стража будетъ ихъ осматривать. Старый Гуцулъ отвѣчалъ на это съ важностію: »*Еще, пане, видъ Гуцула нихто брехни не чувъ и не буде.*« Кому не понра-

---

pomiędzy śnieżnemi wierzchołkami daleko gdzieś, w gęstéj mgle, nieskończona wstęga rozprzestrzenia się coraz bardziéj, i w końcu ginie w widnokręgu, jakby wody Dunaju z morzem się zlewały. Jedyny to jest wygląd na północ, zostawiony między górami, tędy leci oskrzydlony duch mój nad te nieprzejrzane krainy — nad chleborodne łany bez końca i granic, nad bujne stepy ukraińskie, i łączy się z drogiemi krajami; tam posyłam me westchnienia, do skarbnicy najdroższych dla mnie pamiątek. — Już ostatnia godzina, a słońce przecie tak dogrzewa, jak na wiosnę, śnieg powoli topnieje i spływa nadół pod mchem suchym, którym okryta jest cała Czarna Góra. Niebo nad nami czyste, głuche, nic niesłychać, ani śpiewu ptaszyny, ani brzęku muchy, — tylko w górze nad nami wznoszą się rozłożystém skrzydłem trzy orły, i patrzą na dół, jakby się dziwowały, co to za śmiałki wstąpiły na tę górę. Nakoniec, na rozstanie z *Czarną Górą* jednogłośnie wszystkim przesławnym mężom słowiańskim, nazywając każdą po imieniu, do wszystkich czterech stron świata, wykrzyknęliśmy rozgłośnie »hurra.« odległe skały stokrotném echem odbiły nasze głosy, a bujne wiatry czarnogórskie rozniosły po całym świecie słowiańskim, pozdrowienie słowiańskim koryfeuszom z najwyższego szczytu gór ruskich!

Po zejściu na dół, i po rozstaniu się z memi współtowarzyszami, zwróciłem sam pieszo wązką drożyną przez równinę ku północy do *ziemi węgierskiéj*. Kilkakroć oglądaliśmy i żegnaliśmy się zdala, nim czarna góra zakryła nakoniec moich przyjaciół, doliny halickie, cały wygląd na ukochaną ojczyznę. Z jakąś tęsknotą spuszczałem się z przykrych gór po krętéj ścieżce pomiędzy lasami jodłowemi. Po drodze spotykałem liczne gromady pieszych Huculów i Hucułek galicyjskich, wracających z *Sihota (Szigeth)* z jarmarku, który się tam w dzień św. Eliasza, podług ruskiego kalendarza 20 czerwca (1 sierpnia) odbywa. Dostałem się nareszcie do pierwszéj wioski w ziemi węgierskiéj, do *Łąk*. Wstąpiłem naprzód na komorę, aby dać do podpisu mój paszport. Urzędnik tameczny przyjął mnie bardzo grzecznie i do tego stopnia gościnnie, że zaprosił, abym u niego przenocował; zostałem u niego gościem. Miałem tutaj zręczność przypatrzyć się i poznać bliżéj Huculów, którzy w licznym poczcie tędy z Sihoty wracali Widok tych tłumów z daleka się zbliżających, miał coś malowniczego, zajmującego; tu czerwone, tam białe serdaki, czerwone i granatowe szarawary jezdców wybornie przypadały; zdało mi się, jakbym widział zastęp Zaporożców ze Staréj Siczy; z tą jedynie różnicą, że ten tutaj orszak był spokojny, bezbronny. Weszli do urzędu celnego i pokłoniwszy się, opowiadali, co kto sprzedał, i co ma do opłacenia za rzeczy kupione. Urzędnik napominał, ażeby wszystko wyznali, co wiozą, albo niosą, ponieważ nadgraniczna straż będzie ich rewidować. Na to stary Hucuł odpowiedział z powagą: »*Jeszcze pane, wid Hucula nichto brechni ne czow i nebude.*« (Jeszcze panie, od Hucuła nikt kłamstwa nie słyszał i nie będzie) Komuż by się niepodobały te szla-

вился бы этотъ благородный отвѣтъ, высказанный съ народною гордостію? Что же можетъ лучше выказать характеръ этого народа? Такимъ свойствомъ не каждый можетъ похвалиться. Да, эти слова сорвались прямо съ языка, высказаны чистосердечно и достойны истиннаго Словянина. Пограничный чиновникъ, чтобы скорѣе окончить дѣло и удобнѣе свести счетъ, записалъ вещи круглымъ меньшимъ числомъ и отдалъ билетъ одному изъ Гуцуловъ, сказавши, чтобы онъ, при встрѣчѣ съ пограничными объѣзщиками, объявилъ имъ такую самую цѣну, какая показана въ билетѣ. Гуцулъ ни какъ не соглашался на это, отвѣчая ему: *»Якъ я, пане, могу казаты, коли мене тилько стоитъ;«* и едва можно было уговорить его, что это ничего не значитъ, что иначе въ счетѣ выйдутъ мелкія дроби, крейцары и т. п. Такимъ образомъ этотъ народъ не въ-состояніи даже притвориться. Только исполинскія горы могли взлелѣять и сохранить такую чистоту нравовъ.

Въ тотъ же самый вечеръ пришли двѣ пригожія хозяйскія дочери съ молодымъ лѣсничемъ (это былъ венгерскій Нѣмецъ съ усиками), и я пріятно провелъ время въ этомъ семейномъ кругу. Сегодня рано утромъ отправляюсь дальше. Оканчиваю мое длинное письмо. Полагаясь на честность прохожаго Гуцула, отдаю ему это письмо, чтобы онъ занесъ его на почту въ *Косовъ*. Если оно дойдетъ до тебя, то это будетъ самымъ лучшимъ доказательствомъ всего того, что я писалъ тебѣ о Гуцулахъ съ прекрасной стороны.

Твой и пр.

Письмо V.

Наводненіе въ Карпатахъ; проповѣдь въ Богданахъ; Раховъ; взглядъ на венгерскія долины; плаваніе по рѣкѣ Тисѣ; венгерское народонаселеніе; студенческая жизнь; сиготскій литераторъ.

Изъ Сиготы (Szigeth) 4 Августа 1839 года.

Любезный другъ!

Третьяго дня пустился я изъ *Луговъ* въ дальній путь, по довольно широкой дорогѣ, вдоль берега шумящей Тисы. Это пограничное поселеніе раскинуто въ такой низменной долинѣ, что зимою солнце не заглядываетъ туда въ-продолженіе цѣлыхъ трехъ мѣсяцевъ, развѣ иногда только засвѣтитъ на вершинахъ горъ. Весеннія и лѣтнія наводненія бываютъ здѣсь такъ ужасны, что Тиса на нѣсколько саженъ выступаетъ изъ своихъ береговъ и все уноситъ съ собою. Третьяго года, весною, наводненіе уничтожило весь каменный домъ лѣсничаго, сорвало всю крышу, разрушило стѣны и занесло ихъ огромными льдинами; но недалеко стоящая крестьянская деревянная изба выдержала стремительный напоръ воды. Колоды, сучья и множество сѣна занесли со всѣхъ сторонъ избу, и такимъ образомъ предохранили ее отъ поврежденія. Когда вода спала, въ избѣ, за печью, нашли больную вдову, спасенную чудеснымъ образомъ. Эта женщина, по слабости своей, не могла двигаться съ мѣста. Старики разсказываютъ, что давно уже не было подобнаго разлива. Одинъ изъ нихъ объяснилъ мнѣ причину такого разлива,

---

chetne z narodową dumą wymówione wyrazy? Nie piękna ż to charakterystyka tego narodu? Nie każdy taką cnotą pochlubić się może. Zaiste, są to wyrazy z ust wyjęte, z serca odbite i godne prawego Słowianina. Z niemałém podziwieniem usłyszałem, jak celnik, dla rychlejszego ukończenia i snadniejszego rachunku, napisał okrągłą mniejszą summę, i mówił jednemu Hucułowi, ażeby ten, za spotkaniem pogranicznych strażników, okazał przed nimi taką opłatę za swoje rzeczy, jaką ma napisaną na papierze; Huculł w żaden sposób nie chciał na to przystać, powiadając: *»Jak ja pane mohu kazaty, koły mene tilko stojet.«* (Jak ja panie mogę tak mówić, kiedy mnie tyle a tyle kosztuje), i zaledwie się dał namówić, że na tém wcale nic nie zależy, że inaczéj w rachunku byłyby ułamki, czwarte i szóste części krajcarów i t. p. Ten lud tedy udawać nie umie. Zaiste, olbrzymie tylko góry mogły wypiastować i zachować taką niewinność.

Tego jeszcze wieczora przyszły dwie piękne córki mego gospodarza, i młody leśnik (Niemiec węgierski z wąsikami); i mile strawiłem wieczór w tym gronie familijném. Dziś jeszcze rano idę daléj. Kończę mój przydługi list a polegając na poczciwości przechodzącego Hucuła, dam mu go, aby w *Kosowie* na pocztę oddał. Jeżeli go dostaniesz, będzie to oczywisty dowód wszystkiego pięknego, com ci o naszych Huculach napisał.

Twój i t. d.

List V-ty.

Powódź w Karpatach; kazanie w Bohdani; Rachow; rzut oka na niżiny węgierskie; żegluga po Tissie; obywatelstwo węgierskie; żywot akademicki; literat Sihotski.

z Sihoty (Szigeth) 4 Sierpnia 1839 r.

Luby Przyjacielu!

Po nad brzegami szumiącéj Tissy, dosyć szerokim gościńcem, puściłem się przedwczoraj z *Łąk* w dalszą drogę. Osada ta pograniczna dosyć rozrzucona, w tak głębokiéj położona jest dolinie, że zimą słońce nie zagląda tam przez całe trzy miesiące, chyba niekiedy z zwierzchołków gór odbije się jaki promień jego. Powodzie z wiosny i na lato bywają tak groźne, że Tissa z niskich brzegów swoich występuje na kilka sążni i wszystko z sobą porywa. Zaprzeszłéj wiosny powódź zniszczyła całą kamienicę leśniczego, dach zerwała do szczętu, ściany obaliła i pomiędzy nie naniosła ogromne kry lodu: stojąca zaś niedaleko chata drewniana wieśniacza, wytrzymała gwałtowne parcie wody. Mnóstwo kłod, gałęzi i siana, obłożyło całą chatę dokoła i tym sposobem ochroniła się od wszelkiego uszkodzenia; po opadnięciu wody, znaleziono w chacie za piecem wdowę, złożoną niemocą, a zachowaną cudownym sposobem, dla słabości bowiem z miejsca ruszyć się nie mogła. Ręka opatrzna

говоря, что лѣса стали теперь рѣдѣть, и потому снѣгъ, лежащій на пняхъ, скорѣе таетъ отъ солнца. Такое вѣрное и основательное замѣчаніе простаго человѣка не мало удивило меня. Народъ, который столько столѣтій живетъ на одномъ мѣстѣ, такъ близокъ къ природѣ, что совершенно разгадываетъ ее; потому-то его наблюденія часто бываютъ гораздо вѣрнѣе всѣхъ ученыхъ умствованій какою-нибудь теоретика. Для этого ученые путешественники непремѣнно должны подробно распрашивать народъ о мѣстности и не пренебрегать замѣчаніями простолюдина.

Проѣзжая деревеньку *Богданы*, я зашолъ въ небольшую деревянную церковь. Народу въ ней было множество; посреди церкви стояли мужщины, а при входѣ, въ такъ называемомъ *бабинцѣ*, женщины. Я пришолъ передъ самымъ началомъ проповѣди. Старикъ-священникъ вышелъ во всемъ облаченіи изъ олтаря, остановился въ царскихъ дверяхъ и слабымъ голосомъ началъ свое слово къ православнымъ христіянамъ. Проповѣдь его проникнута была однимъ духомъ, отличалась простотою и языкомъ чисто-народнымъ, мѣстнымъ; замѣтно было, что онъ говорилъ ее отъ чистаго сердца, потому-что народъ въ простотѣ души своей часто восклицалъ: *»Ахъ, господеньку Боженьку, помилуй насъ грышныхъ!«* Я остался очень доволенъ простою, но пріятною проповѣдью. Священникъ, окончивши ее, еще разъ обратился къ своимъ слушателямъ и началъ имъ описывать города Содомъ и Гоморру, о которыхъ упоминалъ въ своей проповѣди. Между прочимъ онъ говорилъ имъ, что эти города такъ были обширны, что человѣкъ на самой лучшей лошади не могъ бы объѣхать ихъ въ-продолженіе ста дней. Жаль, подумалъ я про себя, что при такомъ добромъ сердцѣ онъ необразованъ, и что этотъ простакъ не имѣетъ самыхъ необходимыхъ свѣдѣній.

Проѣзжая по деревнѣ, я встрѣтилъ ребенка не болѣе 5 или 6 лѣтъ. Онъ наклонилъ свою бѣлую головку и залепеталъ: »Дай Боже добрый день!« Это было для меня неожиданно. Ребенокъ такъ занялъ меня, что я остановилъ его и спросилъ: какъ твое имя? »Ивась!« Вотъ же тебѣ, Ивась, образъ святителя Николая за то, что ты такой умница. *»Дайтежъ руку поциловати за Бозю.«* Я погладилъ ребенка по головкѣ и не могъ вдоволь имъ налюбоваться. И точно, кто бы подумалъ, что въ дикихъ горахъ, въ такомъ захолустьѣ, далеко отъ города, въ деревнѣ, гдѣ нѣтъ ни одного училища, нашлось столько добродѣтели и обходительности — въ ребенкѣ! Эти простые Словяно-Руссы своимъ образованіемъ обязаны единственно своимъ добрымъ матерямъ, священнымъ обрядамъ и древнимъ обычаямъ.

(Продолженіе слѣдуетъ).

---

strzegła ubogiéj niewinności a surową karą nawiedziła nieprawych. Starzy ludzie powiadają, że oddawna już nie bywało takich powodzi; kiedym się dopytywał przyczyny, jeden staruszek objaśnił mnie, powiadając, że lasy stały się bardzo rzadkie, a więc na porębach słońce ogrzewa śnieg, i ten prędko topnieje. Tak istotna i naturalna uwaga z ust człowieka prostego, niemało mnie zadziwiła. Ale naród, który od tylu już wieków na jedném przebywa miejscu, tak blizko żyje z przyrodą, ten ją zarazem uważa, bada, doświadcza i poznaje; stąd jego śledzenie nieraz bywa prawdziwsze, aniżeli rozumowania uczone jakiego teoretyka. Podróżujący zatem uczeni niech uważają sobie za powinność wypytywać się najdokładniéj o miejscowości u ludu, i nie lekce ważyć zdania człowieka nieuczonego.

W przejeździe przez wioskę *Bohdan (Bogdany)*, wstąpiłem do małéj cerkiewki drewnianéj; ludu było dużo, pośrodku kościoła mężczyzni, przy wejściu (w tak zwaném *babińcu)*, niewiasty; i ich zdaje się, było więcéj. Trafiłem na *naukę* (kazanie). Ksiądz staruszek, odszedł od ołtarza, w ornacie stanął w tak nazwanych carskich wrotach i słabszym głosem począł mówić do chrześcian prawowiernych. Mowa jego była ciągle w jednym duchu, prosta, język czysty, popularny, miejscowy, przytem można było widzieć, że mówi z serca i nieochybnie do serc, bo często słychać było westchnienia ludu, prostego i poczciwego: *»Ach hospodeńku, Bożeńku pomiłuj nas hr'išnych.«* Byłem bardzo ucieszony tą mową prostą, ale uprzejmą, kiedy starzec, po ukończeniu nauki, jeszcze raz obrócił się do swoich słuchaczów i począł im opisywać miasta: Sodomę i Gomorę, o których w toku mowy wzmiankował. Między innemi powiedział, że to były miasta tak ogromne, że człowiek na najlepszym koniu i przez sto dni nie byłby w stanie objechać je. Szkoda, pomyślałem sobie, że przy tak dobrém sercu, nie jest zarówno uprawiany i rozum, i że ten prostaczek nie posiada wiadomości najpotrzebniejszych.

Jadąc przez wieś spotkałem dziecię, od 5 do 6 lat mieć mogące; uchyliło ono białą główkę i zaszczebiotało: *Daj Bože dobryj deń!* Tegom się nie spodziewał. Tak mnie zajęło to dziecię, że zatrzymałem się i zapytałem: »Jak się nazywasz?« *»Iwaś.«* *»Iwasiu, żeś taki grzeczny, oto masz świętego Mikołaja.«* *»Dajtež ruku pociłowati za boziu.«* Pogładziłem go i nie mogłem się dosyć nacieszyć; bo któż się mógł spodziewać w dzikich górach, w takiém ustroniu, daleko od miasta, we wsi bez szkółki, znaleść tyle cnoty, ugrzecznienia, i jeszcze w dziecięciu. Dobrym tylko matkom, świętym obrzędom i starożytnym zwyczajom prości Sławiano-Rusowie winni są swoje wychowanie.

(Dalszy ciąg nastąpi.)

БИБЛІОГРАФІЯ.

НОВЫЯ ЧЕШСКІЯ КНИГИ (*).

1. Czasopis pro kat. duchowenstwo. Wydáwán od knjž. arcib. konsistorze Pražské. XV rocznjk. Sw. 2., w 8. 1842.

2. Ponaučné listy pro polnj hospodárze a rzemeslnjky w Czechách. Wydáwané od cjs. kr. wlast. hosp. spol. w Czechách. V rocznik. Sw. 5. 6. 7. — W 8., po 6 krajc.

3. Czeské besedy, 1842. w Praze. str. XXXIV, 147., w 8. cena 40 kr. strz.

4. Jaromjrowa prwnj kniha ke cztenj, od *Jana Cz. Formánka*, ku prospiechu založiti se majjcj opatrowny pro malé djtky w král. krajském méstie Klatowech. W Praze 1842. 8. 87 stran, cena 30 kr. strz.

5. Nenj cjrkew, jako cjrkew! Která wede k spasenj? W szesteru kázanj roku 1841 w hlawnjm chrámu Pánie Teynském przednesl P. Antonin Hora, kniez cjrkewnj, tamiejszj kooperator. W Praze 1842. tiskem J. H. Pospjszila. Niekladem spisowatele. w 8, str. 84. — Sesz. za 20 kr. str.

6. Zlaté zápisy. Památka wdiecznosti na obnowenj a okrászlenj Karlowa Tyna, na dostawieni Beraunského mostu, na dostawienj a zwelebenj przedmiestj Karljna, na dostawienj řzetiezowého mostu Pražského, silnice Wyszehradské, Chotkowych sadů a przemnohych jnych ozdob a ústawů werzejnych. Se 4 kamenotisky. Cena 1 zl. str.

7. Basnie od Ludewjta Žella. W Peszti, pjsmem Trattner-Karóliho, 1842. str. 82, za 24 kr. str.

8. Konwalinky. Básnie od Wlczka. W Gičjné u Fr. Kastránka. 1842 str. 145, za 30 kr. str.

9. Národnj pjsnie w Czehách (Nápiewy). Prwnjho swazku oddielenj druhé.

10. Weczer przed swatbau. Dárek newiestám. Dle Zschokke od Jaroslawa Pospjszila. (Z Kwietů 1842) str. 20 we 12 sesz. za 5 kr.

11. Dwadcatero przatelskych listů k Ewangeljkům nebo Protestantům w Czechach bytujjcjm, kteréž k nim czjnj. Jan Valer Jirsjk. W Praze 1842. w kniž. arcib. knichtiskarnie u W. Szpinky. str. 108 we wel 12. sesz. za 16 kr.

12. Nowoczeská bibliotheka, wydáwaná nákladem czeského Museum: Czjslo II. Jozefa Smetany, dokt. filos., prof. fysiky a t. d. Silozpyt czili Fysika. Nákladem czeského Museum. W Praze w komissj u Kronbergra i Rziwnacze. 1842. weliky 8. 29 arbůw a 11 tabulj. Cena prodajnj 1 zl. 30 kr. strz.

13. T. Kempenského Zlatá Kniha o následowánj Krista. Przeložena od Ant Stránského. Trzetj wydánj. W Praze 1842. Tiskem a nákladem J. H. Pospiszila. 12 str. XXIV a 464, za 1 zl. str.

(*Окончаніе слѣдуетъ*).

(*) За недостаткомъ въ типографіи чешскихъ буквъ, мы употребили здѣсь польское правописаніе (ch=х, cz=ч, ie=ѣ, ń=нь, rz=рж, sz=ш, y=ы, ż=ж).

BIBLIOGRAFIA. (*)

Общій Отчетъ, представленный Его Императорскому Величеству *по Министерству Народнаго Просвѣщенія за* 1841 *годъ. (Ogólne Sprawozdanie za rok* 1841, *tyczące się Ministeryum Oświecenia Narodowego, przedstawione* Jego Cesarskiéj Mości.) *St. Petersburg.* 1842. *W 8-ce,* 109 *str*

Ministeryum Oświecenia Narodowego, w ciągu 1841 r., gorliwie troszcząc się o polepszenie zakładów naukowych, zajmowało się prócz tego udoskonaleniem wykładu nauk w kursach uniwersyteckich. — Dwie Lekarsko-chirurgiczne akademije, w Moskwie i Wilnie, będąc przyłączone do uniwersytetów, wiele na tém zyskały; bo tym sposobem słuchacze znajdowali więcéj środków do nabycia obszerniejszych wiadomości. Ponieważ przy uniwersytecie św. Włodzimierza w Kijowie otwartym został wydział medyczny, więc akademija lekarsko-chirurgiczna wileńska musiała być zniesioną; toż samo nastąpiło z akademiją lekarsko-chirurgiczną w Moskwie. W skutek takich rozrządzeń, liczba słuchaczy przy uniwersytetach wzrosła, a mianowicie w roku 1840 ogółem było ich: 2,740, zaś w 1841 roku 2,858 (najwięcéj było uczniów przy uniwersytecie moskiewskim: 932, w roku 1840, i 925, w roku 1841); liczba uczących się w akademii lekarsko-chirurgicznéj w Moskwie i Wilnie, była ogółem: 797, w roku 1840, i 389, w roku 1841; zaś w Głównym Pedagogicznym Instytucie w St. Petersburgu uczących się było: 168 w roku 1840 i 148 w roku 1841; w liceach (riszeljewskiém, demidowskiém i księcia Bezborodki): 104 w roku 1840, i 169 w roku 1841; a więc we wszystkich naukowych zakładach 1-go rzędu, uczących się było: 3,809 w roku 1840 i 3,564 w roku 1841. W ogóle czynność uniwersytetów niemniéj odznaczała się postępem w porównaniu do lat poprzedzających. Wielu professorów odbywało podróże do najmniéj znanych krajów swojéj ojczyzny, lub za granicę. Dwóch młodych uczonych kazańskiego uniwersytetu *Berezin* i *Dittel*, otrzymali od Rządu środki do udoskonalenia się w języku arabskim, perskim i turecko-tatarskim, przedsiębiorąc na trzy lata podróż do Europejskiéj Turcyi, Małéj Azyi, Persyi, Syryi i Egiptu. Prócz tego uniwersytet kazański wydaje swoje *Pamiętniki*, składające się ze 4-ch tomów na rok.

Ministeryum ciągle opiekowało się rozszerzaniem technicznych nauk w całém Rossyjskiém Cesarstwie. Od roku 1839 przy pewnéj liczbie gimnazyj i szkół powiatowych, uformowano osobne oddziały, podobne do zakładów znanych w Niemczech pod nazwą *Szkół Realnych* (Real-Schulen), i mających na celu rozszerzenie potrzebnych wiadomości dla handlu i przemysłu. Prócz tego publiczne lekcye o naukach ścisłych, zastosowanych do

(*) Czytelnicy raczą obaczyć wyżéj w części rossyjskiéj tytuły nowych dzieł w języku czeskim.

СМѢСЬ.

ПОЛЬСКАЯ ЛИТЕРАТУРА. Listy oryginalne Zygmunta Augusta do Mikołaja Radziwiłła Czarnego, Wojewody Wileńskiego, Marszałka i Kanclerza W. X. L. (и т. д. и т. д.). Z autentyków spisane i wydane przez Stan. Aug. Lachowicza. (Подлинныя Письма Сигизмунда Августа къ Николаю Радзивиллу Чорному, Воеводѣ Виленскому, Маршалу и Канцлеру В. Кн. Литовск., переписанныя съ подлинниковъ и изданныя Стан. Авг. Ляховичемъ. Вильно. 1842, въ 8., 323 стр.) Заимствованы изъ богатаго собранія рукописей Императорской С. Петербургской Публичной Библіотеки и находились прежде въ родзивилловской библіотекѣ, въ Несвижѣ. Historya Naturalna rodu ludzkiego przez J. J. Virey. (Естественная Исторія Человѣческаго Рода, соч. Вирея. Варшава. 1842) Вышли 4 части.—Rusa'ka na rok 1842, wydana przez Aleks. Kar. Grozę. (Русалка на 1842 г., изданная А. К. Грозою). Вильно. 1842. Хороши въ ней статьи: *Поѣздка въ Хоцимье*, (г. Крашевскаго), двѣ главы изъ повѣсти г. Грозы: *Генеалогія* (изъ украинской жизни) и *Бунтъ Желѣзняка и Гонты въ 1768 г.* (изъ рукописи Липпомана): прекрасная картина, описанная современникомъ Уманьской Сѣчи. Śpiewy kościelne dawnych kompozytorów polskich, zebrane i wydane przez Józefa Cichockiego. (Церковныя Пѣсни старинныхъ польскихъ композиторовъ, собранныя и изданныя Іосифомъ Цихоцкимъ. Познань. 1842.) Первая тетрадь: *Псалмы Николая Гомолки;* вторая тетрадь: *Обѣдня Свящ. Григорія Горчинскаго.* Знатоки очень хвалятъ эти памятники старинной польской музыки, отличающіеся оригинальностію. Umarli i Żywi. Dramat w 5-ciu aktach Józefa Korzeniowskiego. (Умершіе и Живые. Драма въ 5-ти дѣйств. Іосифа Корженёвскаго). Вильно. 1842. Пріятное явленіе въ изящной польской литературѣ. O Wychowaniu kobiet przez Eleonorę Ziemięckę. (О воспитаніи женщинъ, соч. Е. Зѣмѣнцкой). Варшава. 1842. Это сочиненіе написано изящнымъ слогомъ и исполнено многихъ прекрасныхъ мыслей. Dzieje Wewnętrzne Narodu Litewskiego z czasów Jana Sobieskiego i Augusta II, królów panujących w Polsce. (Внутренній Бытъ Литовскаго Народа во времена Іоанна Собѣскаго и Августа II, королей, государствовавшихъ въ Польшѣ). Вильно. 1842. Два тома, въ 12, 128, 130 стр. Это извлеченіе изъ разныхъ примѣчаній и рукописей, сдѣланное Юст. Нарбуттомъ. Obrazy z życia i podróży przez J. I. Kraszewskiego. (Картины жизни и путешествія, сочин. Крашевскаго. 2 тома. Вильно. 1842.) Вышли 10 и 11 кн. *Варшавской Библіотеки.* Въ нихъ много хорошихъ статей, (на пр. Путевые Очерки въ проѣздъ по Европѣ, Философія Изящныхъ Искусствъ (Либельта) и Умершія Пословицы (Войцицкаго). Смѣшны въ 10 кн. *Замысловатыя* нападки г. Рихтера на новое сочиненіе г. Мацеёвскаго: *Польша до полов. XVII в.;* за то въ 11 кн. В. Библ. г. Петроконьскій вывелъ на свѣжую воду неугомоннаго критика.

---

rolnictwa i przemysłu, odbywały się w różnych uniwersytetach Cesarstwa.— Liczba niższych naukowych zakładów w przeszłym roku znacznie powiększyła się. Liczba gimnazyj w 1841 roku była: 74 (z 16,896 uczniami); szkół powiatowych: 442; parafialnych: 1,021; szkół prywatnych i pensyj: 481 (z 80,594 uczących się). — W Okręgu Naukowym Warszawskim otwartém zostało gimnazyum realne. Liczba naukowych zakładów w tym Okręgu, w 1840 roku była: 1,235 (uczących się 62,050); w roku 1841: 1,242 (uczących się 60,859). Takim sposobem w całém Rossyjskiém Cesarstwie i Królestwie Polskiém liczba naukowych zakładów, znajdujących się pod zarządem Ministeryum Oświecenia w roku 1841, dochodziła do 3,274, zaś liczba uczących się do 161,919 (*).

Zamieszczamy ze sprawozdania rzeczonego jeszcze następujące nader ciekawe wiadomości:

CESARSKA Rossyjska Akademia przyłączoną została do Akademii Nauk, jako osobny Wydział rossyjskiego języka i literatury. — CESARSKA publiczna Biblioteka zawiera 417,295 tomów i 17,272 rękopismów. Biletów dla odwiedzenia biblioteki wydano 823 (22 razy więcéj jak w 1840 r.); dzieł żądano 7,285 (973 razy więcéj jak w 1840 roku). Biblioteka Muzeum Hr. Rumiancowa składa się z 31,202 tomów, 867 rękopismów, 638 mapp i 43 rycin. Liczba zaś żądanych dzieł przez publiczność była 915 (25 razy mniéj, jak w roku 1840). Co do publicznych bibliotek w guberniach, i po części w miastach powiatowych istniejących, liczba ich dochodziła do 41. W ogóle w bibliotekach publicznych liczbę znajdujących się xiążek można na 90,000 tomów oznaczyć. — Dzieł oryginalnych w roku 1841 wyszło 717; tłumaczonych 54; dodawszy 5,234 arkuszy druku, zawierających się w 54 pismach peryodycznych, ogół arkuszy druku w dziełach i pismach peryodycznych dochodzi 13,550. Godną jest rzeczą ogólnéj uwagi, że nadzwyczaj powiększyła się liczba dzieł, mających za przedmiot językoznawstwo i historyą powszechną, jak zarówno i podobna liczba dzieł treści moralnéj dla rozszerzenia pożytecznych wiadomości.

Kommissya Archeograficzna w 1841 roku zajmowała się wydaniem: 1) Drugiego tomu *Całkowitego Zbioru Rossyjskich Kronik;* 2) Czwartego i piątego tomu *Aktów Historycznych;* 3) Drugiego tomu zebranych przez Turgeniewa *Aktów dotyczących się Rossyi*, przez cudzoziemców skreślonych, 4) *Ksiąg Ceremonialnych*, i 5) Czwartego poszytu *Całkowitego Zbioru medali Rossyjskich.* Nadto gotują się do druku: a) *Alfabetyczny Skorowidz do Aktów historycznych;* b) dwa tomy *Dopełnień do Aktów historycznych*, i c) jeden tom *Aktów Prawnych.*

(*) W tę liczbę nie wchodzą uczący się w innych naukowych zakładach, jako to: w instytutach panien, w szkołach wojennych, duchownych i tak nazwanych *udzielnych*, niepodlegających zarządowi Ministeryum.

ЛУЖИЦКО-СЕРБСКАЯ ЛИТЕРАТУРА. Первый томъ верхне-лужицкихъ сербскихъ пѣсень, издаваемыхъ гг. Смолеремъ и Гаптомъ, уже оконченъ. Надобно видѣть это прекрасное и, можно сказать, роскошное изданіе, чтобы подивиться ревностнымъ усиліямъ нашихъ почтенныхъ соплеменниковъ, посвятившихъ себя на служеніе отечественной литературѣ.— Обращаемъ вниманіе всѣхъ любителей словянщины на это изданіе сербскихъ пѣсень, которое представитъ имъ богатый міръ поэзіи.—Во второмъ томѣ уже будутъ заключаться пѣсни нижне-лужицкихъ Сербовъ.— Недавно еще началось литературное движеніе въ Лужицахъ, въ этомъ маленькомъ уголку словянщины, и мы уже видимъ благодѣтельныя послѣдствія такого движенія. Насъ очень порадовали двѣ лужицко-сербскія газеты, издающіяся въ Будешинѣ; одна подъ названіемъ *Jutŕnićzka* (*Денница*), другая — *Tydźenska Nowina* (*Еженедѣльная Газета*). Мы поговоримъ объ нихъ подробнѣе въ одномъ изъ слѣдующихъ нумеровъ Денницы и обратимъ вниманіе нашихъ читателей на лучшія статьи, помѣщенныя въ нихъ.

Въ 8-й кн. журнала: *Маякъ*, за нынѣшній 1842 годъ, въ статьѣ г. Морошкина: *Историческо-Критическія Изслѣдованія о Руссахъ и Словянахъ*, съ которой во многомъ мы не можемъ согласиться, съ удовольствіемъ однако жъ прочли мы слѣдующее:

„*Уже начинается вѣкъ яснаго самопознанія словянскихъ народовъ;* они болѣе не стыдятся самихъ себя; они пріучаются *чтить предковъ* даже въ безславномъ состояніи рабства: ибо предки ихъ были *вѣрны, храбры, великодушны.*— Они не измѣнили своему назначенію: на ихъ широкихъ плечахъ VI вѣковъ держалась хилая голова Священной Римской Имперіи (*). Что значили бы вѣка германской славы, если бы не лились огненные потоки словянской крови отъ береговъ Балтійскаго Поморья до Леха, Дуная и Сены? Можетъ быть, на голосъ умнаго Историка-Словянина откликнутся словянскіе регименты Лютера, падшіе за честь и независимость чуждой имъ Германіи, и мужественный Ватикиндъ подѣлится славой своего сопротивленія. Или мы не видимъ.... предъ нашими глазами прусскій гренадиръ, братъ крови и меча русскому ратнику, ужасъ и красота Германіи, кромѣ языка и законовъ, весь принадлежа къ семейству Словянъ, стоитъ стражемъ германской свободы. Или мы не знаемъ.... на обѣихъ заставахъ Восточной Европы цѣлые вѣки стоятъ мужественные полки Словянъ..... (**)

(*) Ибо что жъ другое можетъ значить эта достопамятная похвальба императора Фридриха I. султану Саладину: „Quid Saxonia in gladio ludens, quid Rotonia (Ruthenia?), quid Wenetus pirata, quid Bohemia suis feris ferior? *Reichs-Archiv*, *Continuatio* II. p. 139.

(**) Нельзя забыть ласковаго слова, сказаннаго *благороднымъ Гердеромъ* о Словянахъ: „Въ Германіи они занимались земледѣліемъ, плавленіемъ металловъ, добываніемъ соли и приготовленіемъ полотна; варили медъ, сажали растенія и вели жизнь мирную, музыкальную. Они были *кротки, гостепріимны до расточительности*..... они *несчастливы и порабощены отъ того, что не умѣли дать себѣ прочнаго военнаго устройства, хотя и не имѣли недостатка въ оборонительной храбрости.* Они же (Словяне) подвержены были ударамъ восточныхъ ордъ!“

ROZMAITOŚCI.

LITERATURA ROSSYJSKA. — Pisma peryodycznego *Moskwicianin*, już wyszły n-ra 4, 5, 6, 7 8 i 9. Oto tytuły niektórych ciekawych artykułów: o ujściu Dunaju pod względem handlowym (w n-rze 5), uwagi nad obleżeniem Ławry św. Trójcy (w n-rze 6); o stosunkach edukacyi domowéj i publicznéj (przez p. Szewyrewa) i krytyka poematu Gogola: *Czyczykow czyli martwe Dusze*, przez tegoż (w n-rze 7), Rzut oka na historyografią dawnych wschodnich ludów przez Łunina (w n-rach 8 i 9). — Wiele wdzięczni jesteśmy p. Szewyrew za jego artykuł o Jutrzence, w n-rze 9-m Moskwicianina. Dodał nam sił nowych do przebycia drogi, którą obraliśmy. Najwięcéj cieszy nas, że myśl słowiańska znajduje coraz więcéj czcicieli między światłymi i uczonymi mężami. — *Dziennik Ministeryum Ośw. Narodowego* w 4 n-rze między innemi zawiera: Zdanie Sprawy N. Panu przez JW. Ministra O. N.; w 5-tym: Statystyczny opis cesarstwa chińskiego (przez znakomitego sinologa Biczurina); w 6-tym: Pamiętnik podróży po krajach południowo-słowiańskich (przez Nadeżdina); w 7-m: Wyjątek z protokołów posiedzeń 2-go wydziału akademii nauk w Petersburgu. — *Pamiętniki Ojczyste* n-ra 9 i 10: Szekspir, jako człowiek i liryk przez Tk..na; *Oh, Francuzi!* powieść złożona z różnych wypadków, przez hr. Rostopczyna; Ostatnia podróż Dumon d'Ourvila do południowego bieguna i do Oksanii, i in.). — Nowe dzieła: Описаніе Русскихъ и Словенскихъ Рукописей Румянцовскаго Музея, составленное Александромъ Востоковымъ. (Opis Rossyjskich i Słowiańskich rękopismów w muzeum Rumiancowa, ułożony przez Aleks. Wostokowa). S. Petersburg. 1842. Jeden duży tom, w 4-ce, blisko 115 drukowanych arkuszy (900 stronic). — Описаніе Олонецкой Губерніи, въ историческомъ, статистическомъ и этнографическомъ отношеніяхъ, составленное В. Дашковымъ. (Opis gubernii Ołonieckiéj, pod względem historycznym, statystycznym i etnograficznym, przez W. Daszkowa), z mappą gubernii ołonieckiéj i z widokiem miasta Petrozawodzka. S. P. 1842, w 8-ce. Описаніе Древнихъ Русскихъ Монетъ. (Opis dawnych Rossyjskich Monet). Dodatek trzeci. Z wyobrażeniem 60-ciu monet. Moskwa 1842. w 8. 67 str. — Русская Исторія. Н. Устрялова (Historya Rossyjska przez Ustrjałowa). T. V. (Nowa Historya). 234 str.— *Шекспиръ* (Генрихъ VIII). Szekspir (Henryk VIII); poszyt X-ty. Przekł. Ketczera. Историческое описаніе одежды и вооруженія россійскихъ войскъ. (Opis historyczny ubrania i uzbrojenia wojsk rossyjskich). T. II. S. P. 1842 (z 141 rysunkami). — Сказанія князя Курбскаго (Opowiadania księcia Kurbskiego). Wydanie drugie, poprawione i dopełnione, przez Ustrjałowa. S. P. 1842.

— LITERATURA ŁUŻYCKO-SÉRBSKA. Tom I. górno-łużyckich sérbskich pieśni, wydawanych przez pp. Smolerja i Haupta, już jest ukończony. Trzeba widzieć tę piękną i, można powiedzieć, pyszną edycyą, ażeby podziwiać gor-

НОВЫЙ ЖУРНАЛЪ.— Въ 16 нумерѣ Денницы мы объявили объ изданіи г. Іорданомъ журнала, подъ названіемъ; *Jahrbücher für Slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft;* теперь мы скажемъ объ немъ нѣсколько подробнѣе.— Г. Іорданъ будетъ издавать свой журналъ на нѣмецкомъ языкѣ для того, чтобы легче можно было знакомить съ словянщиною прочіе европейскіе народы. Онъ будетъ состоять изъ слѣдующихъ отдѣленій: I. *Статьи общія, главныя* (напр. объ отношеніи словянщины къ германизму или къ другимъ европейскимъ народностямъ, и т. п.) II. *Науки* (извѣстія объ успѣхахъ Словянъ по всѣмъ отраслямъ наукъ и т. п.) III. *Искусства:* (преимущественное развитіе ихъ у Словянъ, театры, живопись, архитектура и т. п.) IV. *Промышленность и Хозяйство.* V. *Литература и Критика.* (Разборы важнѣйшихъ сочиненій, какъ словянскихъ, такъ и иностранныхъ, относящихся къ словянскимъ предметамъ; небольшіе отрывки изъ романовъ, повѣстей, стихотворенія и т. п.) VI *Специяльное литературное обозрѣніе* (библіографія и журналистика);— наконецъ письма изъ разныхъ словянскихъ странъ и *Смѣсь.*

Первая книжка *Лѣтописей* должна была выйдти въ Октябрѣ мѣсяцѣ. Въ слѣдующемъ 1843 г. этотъ журналъ будетъ выходить, по возможности, въ опредѣленное время. Предполагается издать 6 книжекъ (въ 5—6 печатн. листовъ каждая, въ 8-ку).— Цѣна всему изданію 3—4 таллера.— Гг. подписчики могутъ относиться съ своими требованіями въ Липскъ, къ книгопродавцу *Роберту Биндеру.*

Недавно (1 (13) Ноября) проѣзжалъ чрезъ Варшаву русскій ученый *П. И. Прейсъ,* возвращавшійся изъ трехлѣтняго путешествія по словянскимъ странамъ въ С. Петербургъ, для занятія при тамошнемъ университетѣ каѳедры словянской литературы.

---

liwe usiłowania naszych szanownych pobratymców, którzy poświęcili siebie dla korzyści ojczystéj literatury. Zwracamy uwagę wszystkich miłośników słowiańszczyzny na to wydanie sérbskich pieśni, które przedstawi im bogaty świat poezyi. — W 2-m tomie będą mieścić się pieśni dolno-łużyckich Sérbów. Niedawno jeszcze zaczął się literacki ruch w Łużycach, w tym małym kąciku słowiańszczyzny, a już widzimy dobroczynne skutki téj czynności. Wielką nam radość sprawiły dwie łużycko-sérbskie gazety, wydawane w Budeszynie; jedna pod tytułem: *Jut'niczka* (Jutrzenka), druga — *Tydżenska Nowina* (Tygodnik). Będziemy mówili o nich szczegółowo w jednym z następnych numerów *Jutrzenki,* i zwrócimy uwagę naszych czytelników na lepsze artykuły, tam zawierające się.

— W zeszycie 8-m rossyjskiego peryodycznego pisma: *Latarnia Morska* (Маякъ), umieszczony jest artykuł p. Moroszkina: *historyczno-krytyczne badania o Russach i Słowianach.* W wielu miejscach nie możemy zgodzić się na twierdzenia autora, jednakowoż z przyjemnością przeczytaliśmy co następuje:

„*Już się zaczyna wiek jasnéj samowiedzy ludów słowiańskich;* już nie wstydzą się więcej samych siebie, przyzwyczajają się *szanować przodków* nawet w niesławnym stanie niewoli, ponieważ ci przodkowie byli *wierni, waleczni, wspaniałomyślni.* — Dopełnili swojego przeznaczenia: na ich szerokich barkach, przez VI wieków, wspierała się chwiejąca głowa Świętego Rzymskiego Cesarstwa (*). Cóżby znaczyły wieki giermańskiéj sławy, gdyby się nie lały ogniste potoki krwi słowiańskiéj od brzegów Pomorza Baltyckiego aż do Lecha, Dunaju i Sekwany? — Być może, na głos rozsądnego Dziejopisa-Słowianina odezwą się słowiańskie zastępy Lutra, które padły za cześć i niepodległość obcéj dla nich Giermanii, i mężny Witykind podzieli się z niemi sławą walk swoich. Alboż niewidzimy....... Przed naszemi oczami pruski grenadyer, brat ze krwi i miecza wojownikowi rossyjskiemu, postrach i ozdoba Giermanii, prócz języka i praw, cały należąc do rodziny Słowian, stoi na warcie wolności giermańskiéj. Alboż niewiemy....... na obydwóch krańcach wschodniéj Europy całe wieki stoją waleczne pułki Słowian....... (**).

— NOWE PISMO. W szesnastym numerze donieśliśmy o wydaniu przez p. Jordana pisma, pod tytułem: *Jahrbücher für Slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft.* Teraz powiemy o niém nieco obszerniéj. P. Jordan będzie wydawał swoje pismo w języku niemieckim, dla tego, ażeby łatwiéj można było zapoznać inne europejskie ludy ze słowiańszczyzną. Pismo to składać się będzie z trzech oddziałów: I. *Ogólne, g'ówne artykuły* (np. O stosunkach między słowiańszczyzną i niemczyzną lub innemi europejskiemi narodowościami, i t. d.) II. *Nauki* (doniesienia o postępach Słowian we wszystkich gałęziach nauk i t. d.) III. *Sztuki* (szczególne ich rozwinięcie u Słowian, teatra, malarstwo, budownictwo i t d.) IV. *Przemysł i Gospodarstwo.* V. *Literatura i Krytyka* (rozbiory najważniejszych dzieł, tak słowiańskich, jak zagranicznych, tyczących się przedmiotów słowiańskich; niewielkie wyjątki z romansów, powieści, wiersze i t. p.) VI. *Specialny literacki przegląd* (Bibliografia i Dziennikarstwo). Nakoniec korrespondencya z różnych słowiańskich krajów i Rozmaitości.

Pierwszy poszyt tych *Roczników* miał wyjść w Październiku. W następującym 1843 roku, pismo te będzie wychodziło ile możności w oznaczonym czasie. — Ma wyjść 6 poszytów (każdy w 5—6 ark. druku, w 8-ce). Cena całéj edycyi 3—4 talary. Prenumeratorowie mogą zgłaszać się do Lipska, do księgarza *Roberta Bindera.*

Niedawno (1 (13) Listopada) przejeżdżał przez Warszawę uczony rossyjski p. Prejs, powracający z trzechletniéj podróży swojéj po krajach słowiańskich do S. Petersburga, gdzie zajmie katedrę literatury słowiańskiéj przy tamecznym uniwersytecie.

(*) Bo coż innego może znaczyć ta godna uwagi przechwała cesarza Fryderyka I, do sultana Saladyna: „Quid Saxonia in gladio ludens, quid Rotonia (Ruthenia?), quid Wenetus pirata, quid Bohemia suis feris ferior? *Reichs-Archiv,* Continuatio II. p. 139.

(**) Nie można zapomnieć przychylnych wyrazów, powiedzianych przez *szlachetnego Herdera* o Słowianach: „W Niemczech trudnili się rolnictwem, topieniem kruszców, dobywaniem soli i wyrabianiem płótna, warzyli miód, uprawiali rośliny i prowadzili życie spokojne, muzykalne. — Byli *łagodni, gościnni aż do rozrzutności*....... Są *nieszczęśliwi i uciemiężeni dla tego, iż nie umieli nadać sobie stałego wojowniczego urządzenia, chociaż nie brakowało im odwagi do obrony.* Oni (Słowianie) także wystawieni byli na ciosy wschodnich hord!“ —

Редакторъ ДУБРОВСКІЙ.

Redaktor DUBROWSKI.